

БРАНКО МАРКОСКИ

**РЕЧ Г. МАРКОСКОГ НА НАУЧНОМ СКУПУ
„Два века *Лейџојиса Матице српске*”**

Нови Сад, 1. новембар 2024. године

Ваша светости,
Поштовани председниче Матице српске,
Поштовани изасланиче председника Републике Србије,
Поштоване колеге, драги гости научног скупа

Данас не обележавамо само два века постојања *Лейџојиса Матице српске*, већ исказујемо поштовање једној институцији која надилази време. *Лейџојис* није само књижевни часопис – он је живо сведочанство српске културе, језика и националног идентитета. Кроз два века непрекидног рада, одолевајући историјским изазовима и остајући на ћириличном писму, *Лейџојис* се уткао у темеље наше културне историје.

Данас слаavimo не само јубилеј већ и вредности које *Лейџојис* чува и преноси будућим поколењима.

Историју *Лейџојиса*, од његових оснивача до наших савременика, чинило је низ знаменитих личности наше књижевности и културе. Покренуо га је професор Новосадске гимназије Георгије Магарашевић крајем 1824. под називом *Сербска Лейџојис*.

Тих првих година летопис се уређивао у Новом Саду, а касније у Бечу и Будимпешти, да би се половином 19. века усталило његово уређивање у Новом Саду и Сремским Карловцима. Штампан од почетка на ћирилици, испрва у Новом Саду, а касније готово 40 година у Будимпештанској штампарији, па опет у Новом Саду, *Лейџојис* је био светионик слободе и културе српског народа.

Од Сентандреје, Трста до Дубровника, као и у Кнежевини Србији, читао се *Лейџојис Мајџице српске*, а први списак претплатника објављен је давне 1825. године.

Међутим, иако је оснивач и први уредник Георгије Магарашевић рекао да ће се *Србска Лейџојис* „печатати захваљујући родољубљу и учености знаменитих срба”, као сигурнији начин финансирања створена је Фондација под чијим окриљем ће се објављивати *Лейџојис*. И тако је у Будимпешти 1826. настала Матица српска, која ће бити гарант наставка рада *Лейџојиса*. Данас, а и у прошлости, Матица српска представља најзначајнију културну установу Срба и Србије.

Лейџојис и Матица српска се преплићу и представљају најдужи континуитет у српској културној историји, штитећи српску културу, науку и језик.

Током два века, две стотине година, историја нашег континента се мењала. *Лейџојис* је настао у тадашњој Аустроугарској, Србија је била кнежевина, мењане су границе, нажалост два светска рата су започета и завршена, штампарије су тада биле ремек-дело инжењерства, а данас свет обликујемо уз помоћ вештачке интелигенције... и све ово надживео је књижевни часопис, *Лейџојис Мајџице српске*.

Лейџојис је увек био слика свог времена, а данас, два века касније, на ћирилици, најстарији је књижевни часопис у Европи који излази у континуитету. Стога бих подржао идеју председника Матице српске, професора Драгана Станића, да часопис буде предложен за Унескову листу културе памћења.

Будућност једне државе је онаква какве су јој култура и просвета, а Матица српска је током векова имала пресудну улогу у одржању српске културе. Од ње се и данас очекује да предњачи у областима културе и науке, посебно енциклопедистике и лексикографије. Доласком Матице српске у Нови Сад, наш град постао је културни, научни и интелектуални центар; и данас као и у прошлости, с правом носи титулу Српске Атине.

Ваша светости, драге колеге, поштовани гости научног скупа,

Матица српска је, са својом литерарном и издавачком делатности, место сабора целокупне српске књижевности, усмерена на неговање националне свести и културе. *Лейџојис Мајџице српске* има гесло – „Никога не увредити но свима што више принети”. Поштујући ову девизу, Матица српска је кроз задужбинске фондове школовала сиромашну српску децу на најугледнијим европским универзитетима, градећи генерације интелектуалне елите.

Наш задатак, одговорност и част су да ову институцију, чија је суштина садржана у њеном имену – Матица, као уточиште и ослонац, наставимо да подржавамо и у будућим вековима. Као што се пчеле радилице окупљају под сенком две расцветале липе у грбу Матице српске, тако се и ми окупљамо под њеним окриљем, црпећи снагу, знање и мудрост коју она пружа.

Нека наш задатак буде да дајемо подстрек њеном раду и, како су то некада на скупштинама Матице тражили наши преци, „да дајемо крила радилицама, а да из кошнице избацимо трутове”.

Желим вам, стога, да и у предстојећим вековима наставите да „дајете крила пчелама радилицама” и да останете светионик српске културе, језика и науке.